

УДК 338.46

I.O. Пойта

*аспірант ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку
НАН України*

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ
ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ РЫНКА УСЛУГ
ОБРАЗОВАНИЯ
FEATURES OF FORMING OF MARKET OF EDUCATIONAL
SERVICES**

Стаття присвячена проведенню аналізу закономірностей та сталих тенденцій розвитку ринку освітніх послуг в умовах розгортання процесу глобалізації економіки.

Ключові слова: ринок, послуга, ринок освітніх послуг, потреба, освіта, життєвий рівень, попит, пропозиція.

Статья посвящена проведению анализа закономерностей и постоянных тенденций развития рынка услуг образования в условиях развертывания процесса глобализации экономики.

Ключевые слова: рынок, услуга, рынок услуг образования, потребность, образование, жизненный уровень, спрос, предложение.

The article is devoted the leadthrough of analysis of conformities to law and permanent progress of market of educational services trends in the conditions of development of process of globalization of economy.

Keywords: market, favour, market of educational, an ambassador, necessity, education, standard of life, demand, suggestion.

Постановка проблеми. Перехід України до ринкової економіки є кардинальним переломом не тільки в стилі та методах господарювання. Це також радикальні зміни в освітній діяльності. Вища освіта є важливою ланкою економіки, ключовим фактором її стійкого розвитку. Саме вища

освіта надає можливості людині реалізовувати себе на ринку праці. У зв'язку із цим формування ринку освітніх послуг в нашій державі набуває вагомого значення. Надання та споживання освітніх послуг є необхідним життєвим процесом, без якого немислимі ні діяльність ринку, ні життя держави та суспільства взагалі. Тому особливого значення набуває державне регулювання ринку освітніх послуг, оскільки роль держави у сфері освіти є провідною в отриманні людиною належних та якісних освітніх послуг.

Із цих причин дослідження тенденцій формування ринку послуг та його постійної диверсифікації, а також механізмів регулювання та функціонування має не лише теоретичне, але й практичне значення.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано вирішення проблеми. Теоретичні та прикладні аспекти проблеми формування та розвитку ринку освітніх послуг досліджено в наукових працях багатьох учених-економістів і практиків. Ґрунтовне дослідження різних аспектів розвитку ринку освітніх послуг міститься у працях В.П. Андрущенка, О.Г. Асмолова, В.Г. Афанасьєва, В.І. Бондаря, В.Ю. Бикова, Б.А. Гаєвського, Б.М. Данилишина, В.М. Князева, В.А. Козакова, К.В. Корсака, С.В. Крисюка, І.Ф. Кураса, В.І. Куценко, В.І. Лугового, Т.В. Лукінова, В.К. Майбороди, Медведєва І.А., П.І. Надолішнього, І.Ф. Надольного, Н.Р. Нижник, Н.Г. Ничкало, В.М. Огаренко, М.І. Пірен, І.Ф. Прокопенка, В.А. Ребкала, В.А. Скуратівського, В.І. Токаревої, Ю.О. Чернецького та інших.

Незважаючи на велике різноманіття порушених наукових проблем та глибину їх дослідження, у сучасній науці окремі їх аспекти залишились не вирішеними. Так, недостатньо вивчений сучасний стан розвитку ринку освітніх послуг в Україні; не розроблено модель взаємного пристосування ринку освітніх послуг і ринку праці; потребують удосконалення система

управління ринку освітніх послуг, організаційно-економічний механізм регулювання ринку освітніх послуг.

Метою дослідження є визначення закономірностей та сталих тенденцій формування ринку освітніх послуг України в умовах розгортання процесу глобалізації економіки.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення наступних завдань:

- уточнити, виходячи із сучасних тенденцій розвитку світового господарства, зміст терміну "ринок освітніх послуг";

- встановити особливості й тенденції розвитку світового ринку освітніх послуг;

- проаналізувати попит і пропозицію освітніх послуг, систематизувати цінові та нецінові чинники попиту і пропозиції на ринку освітніх послуг та розкрити їх соціально-інституційну обумовленість;

- проаналізувати діяльність професійних учасників ринку освітніх послуг і виявити основні проблеми їх функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освіта - це благо, що виробляється самою людиною. Освіта - це засіб забезпечення добробуту та соціального статусу. Освіта є опосередкованою ланкою між наукою та виробництвом і водночас значно впливає на розвиток економіки та інших сфер життєдіяльності.

Освітній сфері в соціально-культурному підкомплексі сфери послуг належить провідне місце за кількістю об'єктів, чисельністю зайнятих, часткою основних засобів. Сьогодні ринок освітніх послуг - це великий сектор економіки, який налічує близько 50 тис. навчальних закладів. У цьому великому секторі виросло значення системи післядипломної освіти, спрямована на підтримку і підвищення професійного рівня працівників в умовах стрімкого знецінення раніше отриманих знань і навиків, оновлення технологій і зрушень у структурі виробництва. За нашими підрахунками, в

освітню сферу України залучено понад 60% населення. Ця сфера тісно пов'язана із життям кожної людини, з нею кожна сім'я пов'язує надію на поліпшення свого життя. А 80% молодих людей у віці до 35 років, як свідчать дані соціальних опитувань, головною метою мають отримання вищої освіти, а на початку 90-х років минулого століття більшість молоді не мали такого бажання. Це й зрозуміло, адже Україна, як і весь цивілізований світ, формує економіку знань. Нині частка людського капіталу в розвинених країнах становить 2/3 національного багатства. До речі, у США - це 76%, країнах Західної Європи - 74, Росії - 50. в Україні - лише 20% [4, с. 293].

Світовий досвід свідчить, що у розвинених країнах 60% приросту національного доходу забезпечується зростанням знань та освіченості суспільства.

Ринок освітніх послуг має забезпечувати сталий розвиток України. Адже він є головним засобом формування та відтворення інтелектуального потенціалу нації, нової системи світогляду цінностей і духовності громадин. У цьому контексті пріоритетними завданнями досліджуваної сфери мають бути:

- розробка освітніх програм, що містяться знання про взаємозалежність економічного процвітання, добробуту і здоров'я людини, соціальної справедливості та збереження навколишнього середовища, про межі допустимого втручання у природу;

- постійне вдосконалення спеціальних навчальних програм зі сталого розвитку у закладах освіти, створення навчальних посібників з питань екологічної етики та екологічної економіки, видання науково-популярної літератури з цієї тематики;

- формування необхідного базису знань, що спирається на ідеї взаємозалежності природи і суспільства, сталого розвитку та економічної свідомості людини;

- створення загальнодержавної системи безперервної екологічної освіти і виховання, в т.ч. з питань сталого розвитку в усіх вікових групах населення;

- забезпечення постійної інформованості населення та громадських організацій, яка є найвищою формою еволюції індустріальної системи господарювання.

Економіка знань з'явилась завдяки потужній конкуренції, революційним змінам в організації виробництва та менеджменту, стала реальною перемогою розумової стратегії над схемами отримання швидких грошей. В економіці знань визначальним є інтелектуальний потенціал суспільства, який становить сукупність повсякденних і спеціалізованих знань, що матеріалізуються в основному капіталі та новітніх технологіях.

Тому і сьогодні актуальною проблемою є формування в молоді таких якостей, як:

- прагнення до навчання протягом усього життя;
- постійний пошук найкращих шляхів розв'язання життєвих проблем;
- готовність своєю навчальною, а потім і фаховою працею закласти фундамент для підвищення ефективності виробництва.

Ринок освітніх послуг є складовою людського капіталу. Значний вклад в обґрунтуванні ролі освіти у формуванні людського капіталу, підвищенні ефективності виробництва вніс наш земляк академік С.Г. Струмилін, який дав економічне обґрунтування впливу освіти на результати діяльності всієї економіки країни, а також навів кількісну оцінку впливу освіти на ефективність праці і виробництва. Він дійшов висновку, що початкова освіта підвищує продуктивність праці на 24%, а середня - на 67% [4, с. 234].

Освіта є складовою частиною робочої сили, що являє собою сукупність фізичних і духовних здібностей, якими володіє організм,

особистість і які використовуються нею щороку при виробництві певних споживчих вартостей. Фізичні й духовні здібності людини без їх застосування в трудовій діяльності не приносять будь-якого ефекту. Результатом використання індивідуальної робочої сили є трудовий вклад працівника, що виражається через створення конкретного продукту, а також у певному рівні продуктивності й ефективності праці.

Освіта - фундамент людського розвитку. Вона одночасно є підґрунтям формування інтелектуального, духовного і виробничого потенціалу суспільства. Освіта перш за все забезпечує потреби всіх сфер діяльності у кваліфікованих кадрах, спеціалістах різних професій, рівнів кваліфікації, а також різноманітні освітні потреби особистості заради її розвитку й самореалізації, що, в свою чергу, забезпечує її конкурентоспроможність на ринку праці.

Наука переконливо показує, що освітні послуги впливають на стан і розвиток людського капіталу протягом усього життя. Існує пряма залежність між його впливом і рівнем освіченості населення певного регіону: підвищення останнього зумовлює зростання вагомості чинника як у суспільстві, так і серед інших груп факторів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, ринок освітніх послуг формується як в Україні загалом, так і в регіонах. Постійно відбувається його наповнення, розширюється асортимент. Разом із тим потребує поліпшення територіальна організація та якість вироблених і реалізованих послуг. У цьому контексті однією з гострих проблем залишається підвищення якості послуг, з урахуванням попиту на них так званої "модерної" групи суспільства, урбанізації молоді, орієнтованої на високий рівень послуг та широкий їх асортимент; зниження цін на них. Перспективи розвитку освітніх послуг пов'язані з можливостями інституціонального забезпечення нових більш складних форм соціального професійного, інтелектуального життя.

Пойта І.О. Особливості формування ринку освітніх послуг / І.О. Пойта // Національне господарство України: теорія і практика управління: [зб. наук. пр] / Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – К.:ДУ ІЕПСРНАН України, 2011. – 249-253 с.